

Kerk en Vrede 100 jaar

Door Frits ter Kuile

Op 5 oktober was er de viering van ‘100 jaar Kerk’ en Vrede in het Johannescentrum in Utrecht. Daar werd het prachtige boek *Pacifisme in tijden van oorlog* van Greetje Witte-Rang en mede redacteurs en schouders er onder zeters gepresenteerd. Wat een geweldig boek!

Het laat zien hoe Christen-pacifisten en Christen-antimilitaristen de laatste honderd jaar zuurdesem waren en zijn in kerk en samenleving.

In 1985 werd ik gevraagd om een column te schrijven vanuit het Vredes Actie Kamp in Woensdrecht en al gauw belandde ik in de redactie. Ik had, zo realiseer ik mij nu, amper besef van de traditie waar ik in mocht stappen.

De beschouwende rust van het pand aan de Utrechtseweg 159 maakte op mij, toen levend onder een stukje plastic dat regelmatig door politie of dorpsjeugd werd verwoest, een net iets te veilig indruk.

Had ik toen al de woorden van Heering uit 1934 gehoord: “... *de taak van Kerk en Vrede is om rusteloos van haar beginsel te getuigen, opdat de godsdienstige en zedelijke wil groeit, om – wat er ook gebeurt – de oorlog af te zweren en liever onrecht te lijden dan onrecht te doen*”, dan had mijn hart misschien, hopelijk, door mijn vooringenomen blik heen kunnen schouwen. Had ik toen al de afschuw van oorlog na de eerste wereld oorlog beter kunnen proeven, de scherpe analyse van het verdrag van München, de positie

bepaling in de Spaanse burgeroorlog en de kijk op de Spaanse kerk, wow, ik zou met **nog** meer vreugde naar de redactie vergaderingen zijn gegaan.

Hopelijk valt de appel niet ver van de boom. Mijn moeder was van 1923. Ze was de enige van haar oude klas die een eigen appartementje had. Zo kon ze een Joodse leraar van het conservatorium erdoor helpen tot hij in de hongervinter bezweek. Daarna koerierde ze krantjes, had een cyanide pil verstopt in haar haar omdat ze wist bij het eerste verhoor al door te zullen slaan, en had vrienden van het Amsterdams Lyceum die in het gewapende verzet zaten. Zij was daar niet van. Ze was ook niet van het moffenmeiden kaalscheren of rond stappen in uniformen van de

Binnenlandse S. De oproep van Kerk en Vrede om eind veertiger jaren de doodstraf weer af te schaffen, was haar vast ook uit het hart gegrepen. Net als de kijk op de oorlog in Indonesië: “Gevallen voor het Vaderland? Neen, voor de wil van Mammon en de eer van Mars”, aldus Heering.

Geweldig hoe Kerk en Vrede zich bewust was dat notoire Nazi's de macht in de kolen & staal industrie en het bankwezen terugkregen in het na-oorlogse Duitsland. En wow, had ik als twintiger in de redactie de scherpe veroordeeling van het 'Atlantisch Pact', lees, de NAVO al kunnen inademen, het waren vreugdevolle ademtochten geweest.

Van 'politioenele actie' naar 'humanitaire vredesmissie': de analyses van Kerk en Vrede zijn net zo raak als die over de oostwaartse uitbreiding van de NAVO na de val van de muur waar we nu de zure vruchten van plukken met de Oekraïne oorlog.

Hoofdstukken over dienstweigeren, sociale verdediging, geweldloze weerbaarheid, burgerlijke ongehoorzaamheid, bevrijdend geweld, romeinen 13, en de kerken? vredesopvoeding, pacifisme internationaal, een schat die ons wordt ontsloten door de makers van dit boek.

De binnenvaartschipper die veertig jaar na de bevrijding contact met Bram Grandia opneemt omdat hij wil vertellen dat er ook pacifistisch verzet was, een soort biecht van het goede, hoe hij en drie collega schippers, allen lid of sympathisant van Kerk en Vrede, tientallen joodse kinderen naar Friesland hadden gesmokkeld.

Een waarschuwing, om te lezen hoe er in de dertiger jaren een steeds guurder wind ging waaien met een ministeriële beschikking die ons blad in kazernes verbood, de gereformeerde synode die opriep leden met antimilitaristische denkbeelden van het avondmaal te weren, en de overheid die ambtenaren verbood om lid te zijn van Kerk & Vrede. Dominee Han Hugenholtz wordt voor de rechter gesleept, dominee Cohen moet onder Nederlands gezag in 1935 twee weken de bak in nadat hij schuldig wordt bevonden wegens het aanzetten tot dienstweigeren en als hij dan enkele jaren later onder het Duitse gezag verkondigt dat men Gode meer dient te gehoorzamen dan mensen, wordt hij weer opgepakt en in Dachau vermoord. Wij staan op de schouders van reuzen. Dit boek vertelt ook over dooi: terwijl er in 1962 tijdens een demonstratie op

*Dominee Han Hugenholtz
(1888 – 1973)*

het Spui in Amsterdam nog drie spandoeken werden verboden waarvan een luidde ‘Geen kernwapens op ons grondgebied’, zou het Museumplein al spoedig te klein zijn voor al het volk dat riep ‘Alle kernwapens de wereld uit, te beginnen uit Nederland!’.

Te lezen over onze grondleggers en te ervaren een schakeltje te mogen zijn in een ketting van afschuw van militarisme en liefde voor Christus & geweldloos verzet: moge dit boek ons en wie na ons komen inspireren, informeren en moed inblazen.

Ja, elke school-, universiteits- en buurtbibliotheek moet een exemplaar op de plank hebben staan.

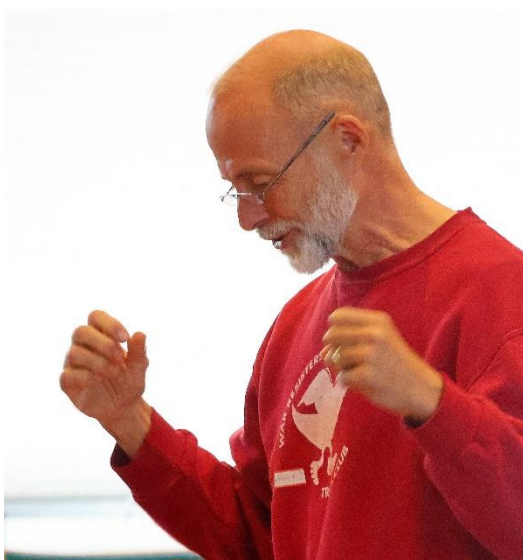
Tot slot zou ik een aspect van Jezus’ leven willen belichten dat voor mijn gevoel in de theologie, in de Christenheid, in dit boek en in ons aller navolging, onderbelicht is.

Jezus werd gezocht in Judea en week daarom uit naar Galilea, Samaria, het over Jordaanse. Hij had voort kunnen gaan met goed nieuws verkondigen in woord en daad in Syrië en Klein Azië en verder, maar nee, op een gegeven moment besluit hij naar Jerusalem te gaan en met een directe actie de tempel als verdienmodel aan de kaak te stellen en om daarna niet langer uit te wijken maar in de buurt te blijven en zich te onderwerpen aan arrestatie, marteling, verhoor, veroordeling en executie.

Wat wil Jezus ons daarmee zeggen?

Hoe kunnen wij - die leven in een tijd waarin we de hele schepping tot verdienmodel hebben gemaakt – Jezus in dat cruciale aspect van zijn leven navolgen?

Ik hoop straks op een trein naar Duitsland te springen om daar morgen een 80 jarige vriendin te bezoeken die vanuit de gevangenis ons maant een kernoorlog te helpen voorkomen. Susan Crane zit 229 dagen en nachten in een Justiz Volzugs Anstalt omdat ze als Amerikaanse 80 jarige burger besloot om de vliegbasis Büchel op te gaan om daar het oefenen met Amerikaanse kernbommen door Duitse piloten stil te leggen, te hinderen, to disrupt business as usual.

Frits ter Kuile bij zijn toespraak op 5 oktober bij Kerk en Vrede 100 jaar

Zelf mocht ik onlangs meehelpen om met de steentjes van een stukje spoor dat een kolen overslag in de haven verbindt met het algemene spoornet een monument te maken voor het tijdperk der fossiele brandstoffen. Naarmate het monument groeit, wordt het spoor instabieler, tot er uiteindelijk geen kolkentrein meer overheen kan. Er rijden daar enkel kolen treinen overheen, veelal beladen met bloedkolen uit Columbia.

Henk Baars deelde in zijn inleiding van mij dat hij meende dat ik niet bang ben. Maar ik was vol vrees, het gaat om sabotage van kritieke infrastructuur. Ik zag en voelde in gedachten het Openbaar Ministerie al met alle macht over ons heenkomen. Aan de andere kant vind ik het zo erg en verbijsterend dat de treinen ongestoord naar het oosten rolden. Nu rollen er weer treinen met een dubieuze lading door mijn stad naar ovens her en der in Europa. Dat is voor mij een trigger mijn angst te overwinnen en 'naar Jeruzalem te gaan', naar de haven, om de stroom bloedkolen, de gang van zaken, te verstoren, aan de kaak te stellen, te stoppen.

Net als Jezus gaan we op klaarlichte dag aan het werk, disrupten we de ont-heiliging van de planeet en zijn we bereid de gevolgen op ons te nemen (www.steentjevoorsteentje.nl).

Alles bijna spelerei, slechts vinger oefeningen, vergeleken met wat Jezus bevroedde dat hem te wachten stond toen hij van angst bloed zweette. Maar toch moet ik elke keer weer door mijn vrees voor de mogelijke gevolgen heen groeien, soms dagen, weken of zelfs jaren lang. *'Passion of Christ, strengthen me'*, bidden wij in 't Noëlhuis bij het middag gebed, dat helpt bij dit proces.

Ik hoop dat de vereniging, de theologie, de Christenheid, in dit derde millennium, Jezus opgaan naar Jerusalem om zijn leven in en door een directe actie te geven, centraler gaat stellen in haar bewustzijn en gaat pogen Hem ook in dit aspect van zijn leven na te volgen.

Het zou weleens de redding van de wereld kunnen zijn.

Henk Baars citerend uit het boek *100 jaar Pacifisme*